

kenbare darmlagen; type 3: twee blinde einden zonder verbinding.

De conclusie van de schrijver is, dat atresieën van jejunum en ileum waarschijnlijk een gevolg zijn van kwetsing van de mesenteriale bloedvaten, die op elk tijdstip van de zwangerschap kan ontstaan.

Literatuur: ABRAMS, J. S. (1968) Experimental intestinal atresia. *Surgery* 64, 185. — LOUW, J. H. (1964) Investigations into the etiology of congenital atresia. *Dis. Colon Rect.* 7, 471. P. A. VOÛTE Jr.

DIVERSEN

Het vóorkomen van kransslagadersclerose en ulcus duodeni bij artsen. — MEADE en medewerkers (1968) vermelden een aantal gegevens over de morbiditeit van coronaire sclerose en ulcus duodeni bij artsen. De getallen ontleenden zij aan de archieven van een ziekte- en levensverzekeringsmaatschappij die verscheidene duizenden mannelijke artsen, van 35 tot en met 64 jaar, verzekert. Zij definiëren morbiditeit als een eerste aanval van de ziekte, die staking van het werk gedurende een week of langer tot gevolg heeft, dan wel het overlijden aan die ziekte binnen een week na het begin, per jaar per duizend verzekerden.

Voor coronaire sclerose bleek dat de morbiditeit hiervan — die in de jaren 1947 tot en met 1950, afhankelijk van de leeftijd, varieerde tussen 2,2 (40 tot en met 44 jaar) en 16,6 (60 tot en met 64 jaar) — in de periode van 1957 tot 1960 nauwelijks veranderd was. Ten opzichte van deze perioden deed zich echter in de jaren 1961 tot en met 1965 een stijging voor. Deze betrof overwegend de groep van 45- tot en met 54-jarigen, en bedroeg hier ongeveer 65 pct.

Wanneer deze bevinding vergeleken werd met de uitkomsten van overeenkomstige onderzoeken bij andere beroepen (verzekeringsagenten en buschauffeurs) en met de sterfte aan kransslagadersclerose in de overeenkomstige perioden bij de mannelijke bevolking van Engeland en Wales, kwamen duidelijke verschillen aan het licht. Zo bleek dat bij verzekeringsagenten tussen de jaren 1954 tot en met 1956 en 1958 tot en met 1960 de morbiditeit van coronaire sclerose voor alle leeftijdsgroepen met 63 pct was gestegen, en in de leeftijdsgroep van 55 tot en met 59 jaar zelfs met 130 pct. Hieruit en uit de andere vergelijkingen leek het aannemelijk dat de morbiditeit van coronaire sclerose, bij artsen minder en langzamer toeneemt dan bij de bevolking in het algemeen, en voornamelijk beperkt blijft tot de leeftijdsgroep van 45 tot en met 54 jaar. De schrijvers veronderstellen dat dit samenhangt met veranderingen in de rooken eetgewoonten en het nemen van meer lichaamsbeweging in deze groep. Op grond van uitvoerige gegevens beredeneren zij dat de uitkomsten van dit onderzoek niet kunnen berusten op veranderingen in de diagnostiek, de terminologie of de ziekteduur in de loop van de observatieperiode.

De morbiditeit van ulcus duodeni toonde bij alle leeftijdsgroepen een geleidelijke doch onmiskenbare daling: van 1947 tot en met 1950 was de morbiditeit afhankelijk van de leeftijdsgroep 1,9 tot 2,5, van 1957 tot en met 1960 1,2 tot 1,7, en van 1961 tot en met 1965 0,7 tot 1,3. Een vergelijking met andere beroepen of met de gehele mannelijke bevolking was hier niet mogelijk. Voor dit verschijnsel hebben de schrijvers geen duidelijke verklaring.

Literatuur: MEADE, T. W., T. H. D. ARIE, M. BREWIS, D. J. BOND en J. N. MORRIS (1968) Recent history of ischaemic heart disease and duodenal ulcer in doctors. *Brit. med. J.* III, 701.

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; deze behoudt zich het recht voor, de stukken te bekorten)

EEN PATIËNTE MET ASCITES

Naar aanleiding van de verslagen van patiënten-demonstraties in het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* (1968) zij het mij vergund enkele opmerkingen te maken.

De postoperatieve nierfunctiestoornis (bl. 2271) bij de 81-jarige man kan wellicht verklaard worden door de urosepsis met *Proteus mirabilis*, die een diffuse intravasale stolling (DIS) zou kunnen veroorzaken. Deze werkhypothese is belangwekkend, maar een dergelijk proces werd niet bewezen of zelfs maar aannemelijk gemaakt, omdat er geen klinische aanwijzingen waren voor intravasale stolling. Veel meer voor de hand liggend lijkt een andere verklaring voor de uremie en het gestoorde mineralen-spectrum. Over de postoperatieve vochtbalans wordt nagenoeg niets medegedeeld. Patiënt heeft een T-drain in de choledochus gehad vanaf de operatie (op 24 januari) tot 6 februari. Gedurende deze periode is er waarschijnlijk dagelijks een aanzienlijke hoeveelheid gal door deze T-drain afgevoerd, wat een belangrijk mineralen-verlies kan hebben veroorzaakt. Door de slechte algemene conditie van de patiënt heeft deze vermoedelijk te weinig gedronken om dit verlies aan te vullen.

Of dit mineralen verlies met parenterale toediening van elektrolyten-oplossing werd gesubstitueerd, wordt uit het verslag niet duidelijk. De lage waarden voor natrium en chloor die op 8 februari in het serum werden gevonden, wijzen erop dat dit niet is gebeurd. Een extracellulaire dehydratie kan hier zeer wel geleid hebben tot een „uraemie par manque de sel”. Ik heb een dergelijk beeld vroeger meermaals gezien als gevolg van galverlies door een T-drain na cholecystectomie en choledochotomie. Het betrof steeds patiënten, die postoperatief slecht dronken en onvoldoende parenteraal elektrolyten kregen toegediend. Vaak gaf men uitsluitend glucose-oplossing, bijvoorbeeld in verband met een bestaande decompensatio cordis. Eenmaal zag ik een man, die daardoor in een slechte conditie was geraakt met zulk een sterke tensiedaling, dat de mogelijkheid van een hartinfarct werd overwogen. Dit kon echter niet worden aangetoond. Na adequate behandeling met intraveneus toegediende zoutoplossing verbeterden deze patiënten snel.

Bij de bespreking van de patiënte met ascites (bl. 2364) wordt vermeld, dat er bij haar een decompensatio cordis bestond, waarschijnlijk mede veroorzaakt door het laxeren met bitterwater (dat magnesium- en natriumsulfaat bevat) bij deze zoutloze patiënte.

De werking van dit laxans berust echter juist op het feit dat dit zout *niet* wordt opgenomen, zodat het door osmotische werking water in de tractus digestivus vasthoudt. De natriumresorptie kan hier verwaarloosd worden en kan dus moeilijk bijdragen tot een decompensatie.

Literatuur: Conferenties en demonstraties (1968) *Ned. T. Geneesk.* 112, 2271 en 2364.

Haarlem, 7 januari 1968

J. VERWIEL

Naar aanleiding van het schrijven van collega VERWIEL zou ik het volgende willen opmerken:

Vooraf de eerste dagen na de operatie is inderdaad een aanzienlijke hoeveelheid gal door de T-drain afgevoerd, zoals bleek uit de bijgehouden vochtbalans. Uit deze vochtbalans werd echter tevens duidelijk, dat er voldoende substitutie met parenteraal vocht (glucose-oplossing, fysiologische zoutoplossing en Darrow-oplossing) had plaatsgevon-

den. Een „uraemie par manque de sel” werd daarmee onwaarschijnlijk. Als oorzaak van de nierfunctiestoornis werd vervolgens de mogelijkheid van een sepsis met gram-negatieve organismen met diffuse intravasale stolling overwogen. Hoewel een uitgebreid stollingsonderzoek om de eventuele „verbruikscoagulopathie” aan te tonen niet mogelijk was, hebben wij desondanks — en terecht, zoals later duidelijk werd — ons handelen gericht op de op theoretische gronden overwogen en ook aangetoonde sepsis. Of er al of niet sprake is geweest van diffuse intravasale stolling is in het ongewisse gebleven, zoals Internist I in zijn slotwoord ook opmerkte.

De werking van de salinische laxantia berust op het water-aantrekkend vermogen van deze stoffen, doordat de anionen sulfaat, fosfaat, tartraat en citraat en het kation magnesium slecht worden geresorbeerd (desondanks kan bij gebruik van magnesiumsulfaat bij patiënten met slechte nierfunctie toch een magnesiumvergiftiging ontstaan). Ongetwijfeld wordt er echter een gedeelte van het kation natrium geresorbeerd, zoals men ons ook van farmacologische zijde bevestigde, en dat zal zo bijgedragen hebben tot de decompensatie van de patiënte.

Amsterdam, 30 januari 1969

J. BOOMGAARD

BERICHTEN BUITENLAND

Balkan

Balkan-nefropathie. — Op grond van eigen bestudering van 455 patiënten die leden aan een geografisch bepaalde vorm van nierziekte, die (bij gebrek aan beter?) met de naam Balkan-nefropathie wordt aangeduid, schildert P. GLAWTSCHEW in de *Münchener medizinische Wochenschrift* (31 jan. bl. 229) het beeld van deze aandoening als een chronische, niet-obstructieve coli-pyelonefritis met „enterorenale” pathogenese. Deze laatste is echter nog zeer onduidelijk.

Duitsland

Magneet-armbanden in zwang. — De „Zentrale zur Bekämpfung der Unlauterkeit im Heilgewerbe” heeft vastgesteld dat er steeds meer „magneet-armbanden” in West-Duitsland worden ingevoerd. Deze zouden zowel preventief als genezend werken bij reuma en allerlei andere ziekten. Er zijn reeds vier verkoopmaatschappijen bekend die deze tovermiddelen op de markt brengen. (*Dtsch. Ärztbl.*, 1 febr. bl. 243.)

Nieuw tijdschrift. — Bij de Georg Thieme Verlag te Stuttgart is het eerste nummer verschenen van *Hormone and Metabolic Research*, een tweemaandelijkse tijdschrift, dat in drie talen (Engels, Duits, Frans) artikelen publiceert. De abonnementsprijs bedraagt \$ 24 per jaar.

Groot-Brittannië

Vrouwelijke lijfarts voor de koningin. — Voor het eerst in de geschiedenis is een vrouw aangewezen als een van de drie „physicians to the Queen”; het is Dr. MARGERY BLACKIE, die in haar nieuwe functie de homeopaat Sir JOHN WEIR opvolgt, die wegens zijn leeftijd de praktijk vaarwel zegt. Overigens is Dr. BLACKIE ook niet zo jong meer: zij heeft haar artsdiploma in 1928 verworven, en moet dus zelf ook aan de leeftijd toe zijn, waarop men aan het hof met pensioen gaat. (*Dtsch. Ärztbl.*, 1 febr. bl. 247.)

Leptospirose. — Drie artikelen in het *British Medical Journal* van 25 januari geven de redactie aanleiding, in een Editorial te wijzen op een lacune in de meldingsplicht van leptospirosen. De echte leptospirosis icterohaemorrhagica wordt

verwekt door leptospirae die hun natuurreservoir in de rat vinden. Er zijn echter leptospirosen bij de mens vastgesteld, zoals ook in de genoemde drie artikelen wordt beschreven, die lichter verlopen, vaak niet met icterus gepaard gaan, en in veel gevallen niet als leptospirosis worden herkend, tenzij een daarop gericht serologisch onderzoek wordt gedaan. In zulke gevallen blijkt soms *Leptospira hebdomadis* de verwekker te zijn, en deze leeft niet op ratten, maar op huisdieren en vee. Voor onderzoek van deze dieren is medewerking van de veterinaire dienst nodig. Maar leptospirosis bij dieren is niet onderworpen aan meldingsplicht. De redactie stelt de vraag of het niet tijd wordt, dat evenals de humane leptospirose, waarvan de melding sinds 1 oktober 1968 verplicht is, ook de veterinaire gevallen moeten worden aangegeven.

Moeilijk rekenen. — Bij een oordeel omtrent een geval van vergiftiging kreeg het decimale stelsel een veeg uit de pan van de coroner. Een kind van twee weken had in een ziekenhuis te Sheffield een dosis van 0,16 mg digoxine gekregen. Het kind reageerde goed en de behandelend arts gaf opdracht, de volgende dag de halve dosis te geven. De dienstdoende arts vulde toen als dosis in 0,8 mg, met dodelijk gevolg. De coroner meende dat zulke ongelukken vaker zouden voorkomen. „I feel strongly that in calculating drugs it would be much simpler to use small denominations when one can deal in full numbers.” (*Brit. med. J.*, 25 jan. bl. 262.)

Kritiek op het rapport van de Hallucinogen Subcommittee. — Het hoofdartikel van de *Medical Officer* van 31 januari (bl. 49) doet een felle aanval op het rapport over cannabis, uitgebracht door de subcommissie-Wootton (zie dit *Tijdschrift* bl. 257). Volgens het artikel zijn de commissieleden niet deskundig, en bovendien zijn zij niet onbevooroordeeld. Ook zijn zij afgegaan op indrukken, terwijl er gezaghebbende bronnen bestaan, die geraadpleegd hadden kunnen worden. Intussen heeft de Home Secretary „firmly rejected the recommendation (of the subcommittee) to reduce the penalties for possession, sale or supply of cannabis.” Hij legde de vinger op een gebrek aan logica in het rapport, dat het gevaar van cannabis vergelijkt met dat van alcohol, en het kwaad van cannabis wil tolereren omdat er toch al een ander kwaad (alcohol) bestaat.

Congressen, enz.

— 3rd Triennial Congress on medical and related aspects of motor vehicle accidents; international conference on drug abuse and on poison control, 29 mei - 4 juni 1969 te New York. Inlichtingen: Prof. FERDINANDO ANTONIOTTI, Istituto Italiano di Medicina Legale e delle Assicurazioni dell' Università, Viale Regina Elena 336, 00181 Roma.

M. M. HILFMAN

BINNENLAND

Prof. Dr. J. B. Janssen ere-doctor. — De Noorse hoogleraar in de anatomie Prof. Dr. J. B. JANSSEN, heeft op 7 februari de versierselen in ontvangst genomen van het eredoctoraat in de geneeskunde, dat hem door de Leidse universiteit is toegekend. De plechtigheid vond plaats tijdens de eerste bijeenkomst ter gelegenheid van de drie dagen durende viering van de Dies Natalis van deze universiteit.

De Noorse geleerde is na studies in vele landen, onder meer in Nederland bij het centraal herseninstituut in Amsterdam, de grondlegger geworden van het anatomisch instituut in Oslo, waar onderzoek verricht wordt op het gebied van het centrale zenuwstelsel. (*Alg. Hbl.*, 8 februari.)